

1 Fourier-transformation og karakteristiske funktioner

1.1 Definition og indledende bemærkninger

Definition 1.1.1. Lad μ være et sandsynligheds mål på $(\mathbb{R}^d, \mathcal{B}(\mathbb{R}^d))$. Den Fourier-transformerede af μ er funktionen $\hat{\mu} : \mathbb{R}^d \rightarrow \mathbb{C}$ givet ved

$$\hat{\mu}(t) = \int_{\mathbb{R}^d} e^{i\langle t, x \rangle} \mu(dx) = \int_{\mathbb{R}^d} \cos(\langle t, x \rangle) \mu(dx) + i \int_{\mathbb{R}^d} \sin(\langle t, x \rangle) \mu(dx)$$

for ethvert t i $\mathbb{R}^d$. I tilfældet $d = 1$ ser vi specielt, at

$$\hat{\mu}(t) = \int_{\mathbb{R}} e^{itx} \mu(dx) = \int_{\mathbb{R}} \cos(tx) \mu(dx) + i \int_{\mathbb{R}} \sin(tx) \mu(dx)$$

for ethvert t i $\mathbb{R}$

Bemærkning 1.1.2. Antag, at μ er et sandsynligheds mål på $(\mathbb{R}, \mathcal{B}(\mathbb{R}))$ med tæthed f fra $\mathcal{L}^1(\lambda)^+$ med hensyn til λ . Det følger da for ethvert t i $\mathbb{R}$, at

$$\hat{\mu}(t) = \int_{\mathbb{R}} e^{itx} \mu(dx) = \int_{\mathbb{R}} e^{itx} f(x) \lambda(dx) = \sqrt{2\pi} \hat{f}(-t),$$

hvor $\hat{f}$ betegner den Fourier-transformerede af f (jvf. Definition 12.1.1 i [M&I])

Eksempel 1.1.3 (Den Fourier-transformerede af normalfordelingen). Vi har

$$\widehat{N(\xi, \sigma^2)}(t) = e^{it\xi} e^{-\sigma^2 t^2/2}$$

for ethvert t i $\mathbb{R}$

Sætning 1.1.4. Lad μ og ν være ssh.-mål på $(\mathbb{R}^d, \mathcal{B}(\mathbb{R}^d))$ hhv. $(\mathbb{R}^m, \mathcal{B}(\mathbb{R}^m))$. Da gælder følgende udsagn:

- (i) $|\hat{\mu}(t)| \leq \hat{\mu}(0) = 1$ for alle t i $\mathbb{R}^d$
- (ii) $\hat{\mu} : \mathbb{R}^d \rightarrow \mathbb{C}$ er en kontinuert funktion.
- (iii) $\hat{\mu}(-t) = \overline{\hat{\mu}(t)}$ for alle t i $\mathbb{R}^d$
- (iv) Hvis $d = m$ gælder der, at

$$\int_{\mathbb{R}^d} \hat{\mu}(t) \nu(dt) = \int_{\mathbb{R}^d} \hat{\nu}(t) \mu(dt)$$

- (v) $\widehat{\mu \otimes \nu}(t, s) = \hat{\mu}(t) \hat{\nu}(s)$ for alle (t, s) i $\mathbb{R}^d \times \mathbb{R}^m = \mathbb{R}^{d+m}$
- (vi) $\widehat{\mu * \nu}(t, s) = \hat{\mu}(t) \cdot \hat{\nu}(s)$ for alle t i $\mathbb{R}^d$

Definition 1.1.5. Lad X være en d -dimensionel stokastisk vektor defineret op sandsynlighedsfeltet $(\Omega, \mathcal{F}, P)$. Den karakteristiske funktion for X er funktionen $\varphi_X : \mathbb{R}^d \rightarrow \mathbb{C}$ givet ved

$$\varphi_X = \hat{P}_X, \quad \text{hvor } P_X = P \circ X^{-1}$$

For ethvert t i $\mathbb{R}^d$ har vi altså, at

$$\varphi_X(t) = \int_{\mathbb{R}^d} e^{i\langle t, x \rangle} P_X(dx) = \int_{\Omega} e^{i\langle t, X(\omega) \rangle} P(d\omega) = \mathbb{E}[e^{i\langle t, X \rangle}]$$

Eksempel 1.1.6. Hvis X er normalfordelt, så har vi

$$\varphi_X(t) = \widehat{N(\xi, \sigma^2)}(t) = e^{it\xi} e^{-\sigma^2 t^2/2}$$

for alle t i $\mathbb{R}$

Korollar 1.1.7 (Egenskaber ved den karakteristiske funktion). Lad X og Y være hhv. d - og m -dimensionale stokastiske vektorer definerede på $(\Omega, \mathcal{F}, P)$. Da gælder følgende udsagn:

- (i) $|\varphi_X(t)| \leq \varphi_X(0) = 1$ for alle t i $\mathbb{R}^d$
- (ii) Funktionen $\varphi_X : \mathbb{R}^d \rightarrow \mathbb{C}$ er kontinuert.
- (iii) $\varphi_X(-t) = \overline{\varphi_X(t)}$ for alle t i $\mathbb{R}^d$
- (iv) For enhver $m \times n$ matrix A og enhver vektor b i $\mathbb{R}^m$ gælder formelen:

$$\varphi_{AX+b}(s) = e^{i\langle s, b \rangle} \varphi_X(A^T s), \quad (s \in \mathbb{R}^m)$$

- (v) Hvis $d = m$, gælder formelen: $\mathbb{E}[\varphi_Y(X)] = \mathbb{E}[\varphi_X(Y)]$
- (vi) Hvis X og Y er uafhængige, gælder formelen:

$$\varphi_{(X,Y)}(t, s) = \varphi_X(t) \varphi_Y(s), \quad (t \in \mathbb{R}^d, s \in \mathbb{R}^m)$$

- (vii) Hvis $d = m$, og X og Y er uafhængige, gælder formelen:

$$\varphi_{X+Y}(t) = \varphi_X(t) \varphi_Y(t) = \varphi_{(X,Y)}(t, t), \quad (t \in \mathbb{R}^d)$$

1.2 Entydighed og Inversionsætningen for karakteristiske funktioner

Lemma 1.2.1. Lad μ og ν være to mål på $(\mathbb{R}^d, \mathcal{B}(\mathbb{R}^d))$ og antag at $\mu((-n, n)^d) < \infty$ for alle n i $\mathbb{N}$, samt at

$$\int_{\mathbb{R}^d} \psi d\mu = \int_{\mathbb{R}^d} \psi d\nu \quad \text{for alle } \psi \text{ i } C_c(\mathbb{R}^d, \mathbb{R})^+$$

Da gælder der, at $\mu = \nu$

Altså at ψ tilhører alle kontinuerte funktioner med kompakt støtte.

Lemma 1.2.2. *Lad X og Y være uafhængige d -dimensionale stokastiske vektorer definerede på sandsynlighedsfeltet $(\Omega, \mathcal{F}, P)$, og antag, at X er absolut kontinuert med tæthed f_X (med hensyn til λ_d).
Da er $X + Y$ ligeledes absolut kontinuert med λ_d -tæthed f_{X+Y} givet ved*

$$f_{X+Y}(z) = \int_{\mathbb{R}^d} f_X(z - y) P_Y(dy), \quad (z \in \mathbb{R}^d)$$

Lemma 1.2.3. *Lad X og U være uafhængige d -dimensionale stokastiske vektorer på sandsynlighedsfeltet $(\Omega, \mathcal{F}, P)$, og antag, at $U = (U_1, \dots, U_d)$, hvor $U_1, \dots, U_d$ er uafhængige identisk $N(0, 1)$ -fordelte stokastiske variable.
For ethvert σ i $(0, \infty)$ gælder der da, at $X + \sigma U$ er absolut kontinuert med tæthed $f_{X+\sigma U}$ givet ved:*

$$f_{X+\sigma U}(t) = (2\pi)^{-d} \int_{\mathbb{R}^d} e^{-\frac{1}{2}\sigma^2 \|s\|^2} e^{-i\langle t, s \rangle} \varphi_X(s) \lambda_d(ds), \quad (t \in \mathbb{R}^d),$$

hvor φ_X er den karakteristiske funktion for X

Lemma 1.2.4. *Lad X og U være d -dimensionale stokastiske vektorer defineret på $(\Omega, \mathcal{F}, P)$, og betragt for ethvert n i $\mathbb{N}$ den stokastiske vektor $X + \frac{1}{n}U$.
For enhver funktion ψ fra $C_b(\mathbb{R}^d, \mathbb{C})$ gælder der da, at*

$$\int_{\mathbb{R}^d} \psi(t) P_{X+\frac{1}{n}U}(dt) \xrightarrow{n \rightarrow \infty} \int_{\mathbb{R}^d} \psi(t) P_X(dt)$$

Sætning 1.2.5. (i) *Lad X og Y være d -dimensionale stokastiske vektorer. Da gælder implikationen*

$$\varphi_X = \varphi_Y \implies X \sim Y$$

(ii) *Lad μ og ν være sandsynlighedsmaal på $(\mathbb{R}^d, \mathcal{B}(\mathbb{R}^d))$. Da gælder implikationen:*

$$\hat{\mu} = \hat{\nu} \implies \mu = \nu$$

Bemærkning 1.2.6. X og Y behøver ikke at være defineret på samme sandsynlighedsfelt. Der kan derfor findes stokastiske variable $\tilde{X}, \tilde{Y}$ således at $\tilde{X} \sim X$ og $\tilde{Y} \sim Y$ og ræssonere:

$$\varphi_X = \varphi_Y \iff \varphi_{\tilde{X}} = \varphi_{\tilde{Y}} \implies \tilde{X} \sim \tilde{Y} \implies X \sim Y$$

Korollar 1.2.7. *Lad X og Y være hhv. d - og m -dimensionale stokastiske vektorer definerede på sandsynlighedsfeltet $(\Omega, \mathcal{F}, P)$. Da er X og Y uafhængige, hvis og kun hvis der gælder, at*

$$\varphi_{(X,Y)}(t, s) = \varphi_X(t)\varphi_Y(s) \quad \text{for alle } t \in \mathbb{R}^d, \text{ og } s \in \mathbb{R}^m$$

Sætning 1.2.8 (Inversionssætningen for karakteristiske funktioner). *Lad X være en d -dimensional stokastisk vektor på sandsynlighedsfeltet $(\Omega, \mathcal{F}, P)$, og antag, at dens karakteristiske funktion φ_X er element i $\mathcal{L}_\mathbb{C}^1(\lambda_d)$. Da er P_X absolut kontinuert med tæthed f_X givet ved:*

$$f_X(t) = (2\pi)^{-d} \int_{\mathbb{R}^d} e^{i\langle t, s \rangle} \varphi_X(s) \lambda_d(ds), \quad (t \in \mathbb{R}^d)$$

Proof. Proof □

1.3 Differentiabilitet og Taylor-udvikling for karakteristiske funktioner

Sætning 1.3.1 (Differentiabilitet for den karakteristiske funktion). (i) *Lad μ være et sandsynligheds mål på $(\mathbb{R}, \mathcal{B}(\mathbb{R}))$, og antag at $p \in \mathbb{N}_0$, således at $\int_{\mathbb{R}} |x|^p \mu(dx) < \infty$. Da er $\hat{\mu}$ p -gange differentiabel med afledede*

$$\hat{\mu}^{(k)}(t) = i^k \int_{\mathbb{R}} x^k e^{itx} \mu(dx), \quad (t \in \mathbb{R}, k = 0, 1, \dots, p).$$

(ii) *Lad X være en stokastisk variabel defineret på $(\Omega, \mathcal{F}, P)$, og antag, at $p \in \mathbb{N}_0$, således at $\mathbb{E}[|X|^p] < \infty$.*

Da er φ_X p -gange differentiabel med afledede:

$$\varphi_X^{(k)}(t) = i^k \mathbb{E}[X^k e^{itX}], \quad (t \in \mathbb{R}, k = 0, 1, \dots, p).$$

Specielt er

$$\mathbb{E}[X^k] = i^{-k} \varphi_X^{(k)}(0), \quad (k = 0, 1, \dots, p).$$

Bemærk at ii) følger af i)

Lemma 1.3.2. For hvert $n \in \mathbb{N}_0$ defineres funktionen $r_n : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$ ved

$$r_n(t) = e^{it} - \sum_{k=0}^n \frac{i^k t^k}{k!}, \quad (t \in \mathbb{R}).$$

Da gælder vurderingen:

$$|r_n(t)| \leq \frac{2|t|^n}{n!} \wedge \frac{|t|^{n+1}}{(n+1)!}, \quad (t \in \mathbb{R}).$$

Ovenstående kan også skrives som

$$|r_n(t)| \leq \min\left\{\frac{2|t|^n}{n!}, \frac{|t|^{n+1}}{(n+1)!}\right\}, \quad (t \in \mathbb{R}).$$

Korollar 1.3.3. Lad X være en stokastisk variabel på $(\Omega, \mathcal{F}, P)$, således at $\mathbb{E}[X^2] < \infty$. For ethvert α i $[2, 3]$ gælder da vurderingen:

$$\left| \varphi_X(t) - 1 - it\mathbb{E}[X] + \frac{1}{2}t^2\mathbb{E}[X^2] \right| \leq |t|^\alpha \mathbb{E}[|X|^\alpha], \quad (t \in \mathbb{R}).$$

Korollar 1.3.4. Lad X være en stokastisk variabel på $(\Omega, \mathcal{F}, P)$, og antag, at $\sigma^2 := \mathbb{E}[X^2] < \infty$, samt at $\mathbb{E}[X] = 0$.

Da gælder der, at

$$\frac{\varphi_X(t) - 1}{t^2} \longrightarrow -\frac{\sigma^2}{2} \quad \text{for } t \rightarrow 0.$$

Sætning 1.3.5 (Taylor-udvikling af den karakteristiske funktion). Lad X være en stokastisk variabel på $(\Omega, \mathcal{F}, P)$ med momenter af enhver orden. Antag yderligere at følgende betingelse er opfyldt:

$$\exists \rho \in (0, \infty) : \lim_{n \rightarrow \infty} \frac{\rho^n \mathbb{E}[|X|^n]}{n!} = 0, \quad (1)$$

og vælg et ρ i henhold hertil. For ethvert $a \in \mathbb{R}$ gælder der da, at Taylor-rækken for φ_X i a er konvergent i $[a - \rho, a + \rho]$ med sum φ_X , dvs.

$$\varphi_X(t) = \sum_{k=0}^{\infty} \frac{\varphi_X^{(k)}(a)}{k!} (t-a)^k = \sum_{k=0}^{\infty} \frac{i^k \mathbb{E}[X^k e^{iaX}]}{k!} (t-a)^k, \quad (t \in [a - \rho, a + \rho]).$$

Bemærkning 1.3.6. Betingelsen (1) er ækvivalent med følgende betingelse:

$$\exists c \in (0, \infty) \forall n \in \mathbb{N} : \mathbb{E}[|X|^n] \leq c^n n!$$

Betingelsen er altså en begrænsning på hvor hurtigt momenterne må vokse med n .

1.4 Anvendelser af den karakteristiske funktion

Sætning 1.4.1. (i) Lad X være en symmetrisk stokastisk variabel, og lad videre $X_1, X_2, X_3, \dots$ være i.i.d stokastiske variable, således at $X_n \sim X$ for alle n .
Hvis yderligere $X \sim \frac{X_1 + \dots + X_n}{\sqrt{n}}$ for alle n , da gælder der, at $X \sim N(0, \sigma^2)$ for passende σ i $[0, \infty)$

(ii) Lad X være en stokastisk variabel, og antag at $\sigma^2 := \mathbb{E}[X^2] < \infty$. Antag endvidere, at $X \sim \frac{X_1 + X_2}{\sqrt{2}}$, hvor X_1, X_2 er i.i.d, og $X_1 \sim X$.
Da gælder der, at $X \sim N(0, \sigma^2)$

For $\sigma = 0$ tænker vi på X som dirac-målet.

Lemma 1.4.2. Lad $(a_n)_n \in \mathbb{N}$ være en følge af komplekse tal, således at $a_n \rightarrow a \in \mathbb{C}$ for $n \rightarrow \infty$. Da gælder der, at

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \left(1 + \frac{a_n}{n}\right)^n = \exp(a),$$

hvor $\exp(a) = e^{\operatorname{Re}(a)}(\cos(\operatorname{Im}(a))) + i \sin(\operatorname{Im}(a))$.

1.5 Momentproblemet

Problemstilling 1.5.1 (Momentproblemet). Lad X og Y være to stokastiske variable, og antag, at $\mathbb{E}[|X|^p], \mathbb{E}[|Y|^p] < \infty$ for alle p i $\mathbb{N}$, samt at

$$\mathbb{E}[|X|^p] = \mathbb{E}[|Y|^p] \quad \text{for alle } p \text{ i } \mathbb{N}$$

Under hvilke yderligere betingelser kan man da slutte at $X \sim Y$?

Sætning 1.5.2. Lad X og Y være to stokastiske variable, og antag, at $\mathbb{E}[|X|^p], \mathbb{E}[|Y|^p] < \infty$ for alle p i $\mathbb{N}$, samt at

$$\mathbb{E}[|X|^p] = \mathbb{E}[|Y|^p] \quad \text{for alle } p \text{ i } \mathbb{N}$$

Hvis yderligere

$$\exists \rho \in (0, \infty) : \mathbb{E}[e^{\rho|X|}] < \infty,$$

da gælder der, at $X \sim Y$

Til beviset for Sætning 1.5.2 får vi brog for følgende lemma:

Lemma 1.5.3. *Lad X være en stokastisk variabel på $(\Omega, \mathcal{F}, P)$. Da er følgende betingelser ækvivalente:*

- (i) $\exists \rho \in (0, \infty) : \mathbb{E}[e^{\rho|X|}] < \infty.$
- (ii) $\exists c \in (0, \infty) \forall n \in \mathbb{N} : \mathbb{E}[|X|^n] \leq c^n n!.$
- (iii) $\exists c \in (0, \infty) \forall n \in \mathbb{N} : \mathbb{E}[X^{2n}] \leq c^{2n} (2n)!.$

Korollar 1.5.4. *Lad X og Y være stokastiske variable på $(\Omega, \mathcal{F}, P)$, og antag, at P_X og P_Y begge har kompakt støtte, dvs.*

$$\exists b < \infty : P(X \in [-b, b]) = 1 = P(Y \in [-b, b])$$

Da X og Y har momenter af enhver orden. Hvis yderligere $\mathbb{E}[X^p] = \mathbb{E}[Y^p]$ for alle p i $\mathbb{N}$, da gælder der, at $X \sim Y$.

Korollar 1.5.5. *Lad X være en ikke-negativ stokastisk variabel, og betragt dens Laplace transformerede:*

$$L_X(s) = \mathbb{E}[e^{-sX}], \quad (s \in [0, \infty)).$$

Da er P_X entydigt bestemt af L_X . Med andre ord: Hvis Y er en anden ikke-negativ stokastisk variabel, således at $L_Y(s) = L_X(s)$ for alle s i $[0, \infty)$, da gælder der, at $X \sim Y$.

2 Konvergens i mål og i sandsynlighed

2.1 De tre fundamentale konvergenstyper og deres indbyrdes styrkeforhold

Definition 2.1.1. Lad $(X, \mathcal{E}, \mu)$ være et målrum, og lad $(f_n)_{n \in \mathbb{N}}$ være en følge af funktioner fra $\mathcal{M}(\mathcal{E})$, og lad f være endnu en funktion fra $\mathcal{M}(\mathcal{E})$. Lad endvidere p være et (strengt) positivt tal. Vi siger da, at

(a) f_n konvergerer mod f i μ -mål for $n \rightarrow \infty$, hvis

$$\forall \epsilon > 0 : \mu(\{x \in X \mid |f_n(x) - f(x)| > \epsilon\}) \rightarrow 0 \quad \text{for } n \rightarrow \infty.$$

I så fald benyttes notationen: $f_n \rightarrow f$ i μ -mål.

(b) f_n konvergerer mod f μ -n.o. for $n \rightarrow \infty$, hvis

$$\mu\left(\{x \in X \mid \lim_{n \rightarrow \infty} f_n(x) = f(x)\}^c\right) = 0.$$

I så fald benyttes notationen: $f_n \rightarrow f$ μ -n.o.

(c) f_n konvergerer mod f i μ - p middel for $n \rightarrow \infty$, hvis

$$\int_X |f_n - f|^p d\mu \rightarrow 0, \quad \text{for } n \rightarrow \infty$$

I så fald benyttes notationen: $f_n \rightarrow f$ i μ - p -middel.

Bemærkning 2.1.2. Blandt andet linearitet bevarer konvergens.

Sætning 2.1.3. Lad ” $\rightarrow$ ” betegne én af de tre konvergensformer indført i Definition 2.1.1, og betragt funktioner $f, g, f_1, f_2, f_3, \dots$ fra $\mathcal{M}(\mathcal{E})$. Da gælder implikationen:

$$f_n \rightarrow f, \text{ og } f_n \rightarrow g \implies f = g \text{ } \mu\text{-n.o.}$$

Sætning 2.1.4. Lad $(f_n)_{n \in \mathbb{N}}$ være en følge af funktioner fra $\mathcal{M}(\mathcal{E})$, og lad f være endnu en funktion fra $\mathcal{M}(\mathcal{E})$. Lad endvidere p være et positivt tal. Da gælder følgende udsagn:

- (i) Hvis $f_n \rightarrow f$ i μ - p middel, så gælder der også at $f_n \rightarrow f$ i μ -mål.
- (ii) Hvis $\sum_{n=1}^{\infty} \int_X |f_n - f|^p d\mu < \infty$, så gælder der, at $f_n \rightarrow f$ μ -n.o.
- (iii) Hvis $f_n \rightarrow f$ i μ -mål, så findes en voksende følge $(n_k)_{k \in \mathbb{N}}$ af naturlige tal, således at $f_{n_k} \rightarrow f$ μ -n.o. for $k \rightarrow \infty$

Sætning 2.1.5. Antag, at μ